

A RÁKÓCZI–SZABADSÁGHARC ORSZÁGOS GYŰLÉSEI (ORSZÁGGYŰLÉSEI?)

GEBEI SÁNDOR

Tanulmányunk megírása minimum három okból is szükségszerűnek mutatkozott. Egyrészt azért, mert a 2005-ben Szécsényben lebonyolított tudományos tanácskozás (*Rákóczi állama Európában. Konferencia a szécsényi országgyűlés 300. évfordulója emlékére. 2005. szeptember 15–17. Szécsény*) eredményeiről, ill. Rákóczi államszervezésével kapcsolatos vitakérdésekről alig-alig szerzett tudomást a közvélemény, az ott elhangzó előadások, hozzászólások – úgy tűnik – mintha Szécsény és térségében rekedtek volna. Még mielőtt „Szécsény és térsége” megsértődne ezen kijelentés miatt, gyorsan kiegészítjük a következő megjegyzéssel. Sajnos a konferenciakötetek sorsa általában egy és ugyanaz. Habár a tudományos konferenciák anyagai megjelennek nyomtatásban, mint ahogyan a szécsényi tanácskozás anyaga is,¹ de a kötetek alacsony példányszáma és a könyvforgalmazás nehézségei miatt korlátozottan érvényesíthetik szemléletformáló hatásukat. Egyes történelmi szakfolyóiratok szerkesztősége pedig, ahelyett hogy elősegítené az ilyen, nehezen elérhető tanulmánykötetek egyik–másik cikkének a közlését, kategorikusan vissza is utasítja, mondván, – függetlenül annak érdemi mondanivalójától – másodközléssel nem foglalkozunk!

A tudományos eredmények közgondolkodásba való átcsatornázásának nehézségein túl azért is fontos a témáról írni, mert a közelmúltban, a 2008-ban megjelent Jean Bérenger – Kecskeméti Károly: *Országgyűlés és parlamenti élet Magyarországon, 1608–1918* című monográfia – véleményünk szerint – helyenként pontos, helyenként pontatlan fogalomhasználattal dolgozik. A szerzők például azt írják, nagyon helyesen, hogy II. Rákóczi Ferenc „hatalmának törvényesítése érdekében ... a „konföderáció” lengyel modellje szerinti *képviselési gyűléseket* (kiemelés tőlem – G. S.) hívott össze, és a bécsi udvar kénytelen volt 1708-tól újra összehívni az országgyűlést.”² A következő oldalon viszont már így írnak: hogy Rákóczi tárgyalásokat folytathasson azzal az I. Józseffel, akinek uralkodói legitimitását kétségbe vonta, törvényes felhatalmazást kívánt a nemzettől, ezért

¹ Rákóczi állama Európában. Konferencia a szécsényi országgyűlés 300. évfordulója emlékére. 2005. szeptember 15–17. Szécsény. Szerk. Bagyinszki Istvánné – Balogh Zoltán. (A továbbiakban: Rákóczi állama Európában.) Salgótarján, 2006.

² Bérenger, Jean – Kecskeméti Károly: Országgyűlés és parlamenti élet Magyarországon, 1608 – 1918. Budapest, 2008. (A továbbiakban: Bérenger – Kecskeméti 2008.) 121.

„az országgyűlést (kiemelés tőlem – G. S.) ... 1705. július 1-re hívta össze” Szécsénybe.³

Kérdezzünk rá nyomatékkal! *A képviselői gyűlés helyett már országgyűlést* hívott össze Rákóczi? A Bérenger–Kecskeméti szerzői páros ettől a pillanattól kezdve láthatóan elbizonytalanodott, mert a „gyűlés” és az „országgyűlés” megnevezéseket az „*A szécsényi konföderáció*”; „*Az ónodi konföderáció*”; „*Az 1708. évi országgyűlés*”⁴ alfejezetekben szinonimaként használják, ráadásul – pontatlanul – azt a látszatot keltik, hogy létezett szécsényi, majd utána ónodi konföderáció is! (A lengyel mintában valóban kettő, egymással ellenséges konföderáció, a varsói és a sandomierzi működött.⁵ Magyarországon csak egyetlen, a királyellenes konföderáció alakult meg.) A „szécsényi országgyűlés” – így a szerzők – 22 napon át, szeptember 12 – október 4. között tartott, s azon 6 püspök, 36 mágnás, 25 vármegye és majdnem minden szabad királyi város képviselője vett részt. Nem fölösleges, ha közbevetőleg megkérdezzük: Kik azok a püspökök? Úgy tűnik, hogy a címzeteseket, a nem valóságos püspököket is számba vették a szerzők. (Telekesy István egri püspök, Dolny István csanádi püspök, Pethes András, Illyés István, Pyber László címzetesek. Stb.) De az sem mellékes kérdés: a 25 vármegye képviselőjéhez a főispánok, avagy az alispánok valamilyékének a jelenléte számított meghatározó körülménynek a szerzők szerint? A 36 mágnás említése önmagában nem jelzi az országos arányt, pl. ez több mint 50%? Summázva: a számszaki mutatók, megengedve azt is, hogy a többséget jelenítik meg, nem szolgáltathatnak alapot a legitimitásra. Sajnos, természetesen kell mondanunk Rákóczi titulusának, a „*Dux Confoederatorum Hungarorum*” = „a szövetséget vezérlő fejedelmének” értelmezési hibáját is. Bérenger – Kecskeméti állításával szemben Kajali Pál honti, Máriássi Pál gömöri és Kazinczi András ungvári alispánok nem azt javasolták Szécsényben, hogy Rákóczi (erdélyi) fejedelmet válasszák meg Magyarország „fejedelmének”, hanem csak a *dux*-szá, s nem a *princeps*-szé való emelését kezdeményezték. A lengyel (litván) konföderációk élére megválasztott marsallok, mint a szejmek (országgyűlések) marsalljai, az állami élet működésének a jogszerűségéért és a szakszerűségéért, az állami élet kontinuitásáért stb. feleltek, ám egy ilyen funkció és feladatkör Magyarországon ismeretlen volt. Olyan titulust kellett a magyarországi konföderáció vezetőjének találni, amely származásával, rangjával (birodalmi herceg, erdélyi fejedelem) összhangba hozható. Ennek a nem kevés fejtörést okozó problémának a megoldását az 1705. szeptember 17-én

³ Uo. 122.

⁴ Uo. 121., 125., 130., 135.

⁵ *Gebei Sándor*: Az 1704. évi lengyel konföderációk és a szécsényi konföderáció. In: Rákóczi állama Európában. 42–66.

Szécsényben felvett jegyzőkönyv 2. pontja rögzítette.⁶ Mivel nem az egész ország, hanem csak az ország egyes részei adták a konföderációt, ezért a Szent Római Birodalom hercegét (princeps) és Erdély választott fejedelmét (electus princeps) „*ducale officium*”-mal, a *dux* tisztséggel kellett felruházni, mert ez a tisztség volt alkalmas az ország ügyeinek intézésére, mert ez a funkció felelt meg a háború és békeidők követelményeinek, a konföderációhoz a „*ducalis titulus*” alkalmazódik=*subsequatur*. (Ez jár hozzá? A konföderációhoz – *dux*, a regnumhoz – *rex, princeps*?).

Hogy mégis meghonosodott az utókorban ez a konstruált, „vezérlő fejedelem” cím, annak az az oka, hogy az 1705. szeptember 20-án Szécsényben kiállított szövetséglevél a *ducalis officinium* kifejezést „vezérlő fejedelem”-re magyarította, sőt, a konföderációhoz csatlakozó egyszerű, a nem nemesi származású emberek magyarul elmondott esküszövegükben Rákóczit, mint „a szabadságért öszve szövetkezett magyarság választott vezérlő fejedelmét” említették.⁷ A titulusok különbségeit – mindentől függetlenül – összetéveszthetetlenül érzékelték és alkalmazták a korabeli emberek, Rákócziról nem is beszélve. Az 1711. február 20-i pátensében ekképpen fordult például alattvalóihoz: „A Szabadságért öszve szövetkezett Magyar Ország Rendeinek, nem külömben Munkácsnak és Makoviczának *Vezérlője*”⁸ (kiemelés tőlem – G. S.)

A harmadik ok, amiért ennek a tanulmánynak a megírására vállalkoztunk, szintén egy szakmunkához kapcsolódik. 2009-ben, Mezey Barna jogtörténész professzor, a téma jeles kutatója egész monográfiát („*Öszve-szövetkeztetett Szövetségünknek kötele*”. *A jogalkotás alkotmányos keretei a Rákóczi-szabadságharcban*) szentelt a Rákóczi-szabadságharc jogalkotásának,⁹ de – meglátásunk

⁶ Ráday Pál iratai I. 1703–1706. Szerk. Székely György. Sajtó alá rendezte: Benda Kálmán – Esze Tamás – Maksay Ferenc – Pap László. Budapest, 1955. (A továbbiakban: Ráday Pál iratai I.) 347. – *nunc quoque non totum regnum, sed partes regni sint confoederatae ac alias quoque natura primo principis titulum per Sacri Romani Imperii principatum formaverit, nec non dum Sua Serenitas in Transylvaniae principem electus est, per liberum regnum evocatus, potiori dignitate functus videatur ac ducale officinum tantum modo ad consumationem causae regni, seu pacis, aut sive belli temporaneum conseatur, visum est, ut confoederationis ducalis titulus subsequatur, ...*”

⁷ Ráday Pál iratai I. 349–350.; *Borovszky Samu* (kiadta, bevezetéssel ellátta): II. Rákóczi Ferenc vezérlőfejedelem és a szövetkezett rendek 1705. szeptember 20-ikán a szécsényi gyűlésen kiállított szövetséglevele. Hasonmás kiadás. Budapest, 1911.; *Thaly Kálmán* (kiadta): *Instrumentum Confoederationis Inclytorum Regni Hungariae Statuum et Ordinum pro Libertate Confoederatorum*. Századok, 1870. 337–347.

⁸ *Pulay János*: Szathmári Békesség – Egri Főegyházmegyei Könyvtár (Eger – Barokk terem, Eszterházy Gyűjtemény) X. III. 29.; Pulay J. kéziratáról lásd: *Ligeti Gabriella*: A Rákóczi-szabadságharcra kapcsolatos kéziratok az Egri Főegyházmegyei Könyvtárban. In: *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historiae*. Tom. XXVIII. Szerk.: Gebei Sándor. Eger, 2004. 63–69.

⁹ *Mezey Barna*: „*Öszve-szövetkeztetett Szövetségünknek kötele*”. *A jogalkotás alkotmányos keretei a Rákóczi-szabadságharcban*. Budapest, 2009. (A továbbiakban: Mezey 2009.)

szerint – ez a munka sem tisztázta az általunk felvetett problémákat, sőt inkább újabb vitára serkentett, ill. serkent bennünket. Úgy tűnik, hogy központi vitakérdéssé az vált, hogy tudunk-e, akarunk-e a Rákóczi-szabadságharc idején összehívott „országgyűlések” és „országos gyűlések” között tudatosan különbséget tenni?

Mezeyt idézve: „... egyet kell értenünk Gebei Sándorral, aki új szóhasználatot ajánl a történelemtanításnak: a konföderáció országgyűlése kifejezést, mint mondja azért, hogy fogalmi különbségtétellel is érzékeltesük, a „Rákóczi-szabadságharc országgyűlései ideiglenes jelleggel, ideiglenes törvényhozó intézményként működtek, legitimitásuk a sikeres fegyveres küzdelem idejére korlátozódott.” De ebben a kifejezésben nem csupán az ideiglenesség nyer megfogalmazást, hanem a konföderáció fogalomban megtestesülő szuverenitás gondolata és a gyűlés rendi dualizmus képletének megfelelő országgyűlés mivolta.

A következőkben tehát kétely nélkül használhatjuk a magyar alkotmánytörténet-írásban általános meghatározásként rögzült országgyűlés kifejezést.”¹⁰ (kiemelés tőlem – G. S.)

Ennek ellenére, a kételyeink továbbra sem szűntek meg, s ezt néhány kérdéssel illusztráljuk is! Beléphet-e a nemzetközileg elismert szuverén uralkodó mellé egy másik szuverenitás? Felmerülhet-e a szuverenitás gondolata a Magyar Királyságban egy konföderáció formájában? Tekinthesz-e a konföderációt egy állam szuverenitását kifejező képződménynek, amely a rendi dualizmus attribútumaival nem rendelkezik? Hogyan kerülhető meg, ill. iktatható ki a nádor személye, mint az „ország képében” cselekedni jogos, az országtól felhatalmazást kapott személy? Gondoljunk csak arra, hogy a konföderációba való tömörülés egyéni, közösségi, vagy képviselői alapon történt, tehát a rendi dualizmus szokásos képletét ez éppúgy gyengítette, mint a magyar közjogban ismeretlen dux és a hozzá csatlakozó politikai szereplők tisztázatlan viszonya. A konföderáció végső soron a nép- (=politikai nemzet?)szuverenitást jelentené?

Az országgyűlés – függetlenül a politikai jellegétől – alapvetően az a jogi intézmény, amely az állam és a társadalom (azok minden tartozékával egyetemben) szakszerű működtetését törvényekkel, határozatokkal szabályozza. Annak ellenére, hogy Rákócziék a konföderáció országos gyűléseire úgy tekintettek, mint egy országgyűlési (*diaeta*) jogkörrel felruházott intézményre¹¹, saját fogalomhasználatukban mégsem bukkan fel soha a *diaeta* minősítés. Nyilván „megelégedtek” a *conventus* fogalommal, még az ónodi trónfosztás kihirdetése után is. Számunkra ez a magatartás azt sugallja, hogy a törvényesség és az alkotmányosság betartatásáért fegyvert ragadó Rákóczi nem követhetett el törvény-, alkotmányértést azzal, hogy csak a királyt illető jogokat (ebben a vonatkozás-

¹⁰ Mezey 2009. 99.; L. Gebei Sándor: Az 1704. évi lengyel konföderációk és a szécsényi konföderáció. In: Rákóczi állama Európában. 42–66.

¹¹ Mezey 2009. 99–102.

ban: a *diaeta* összehívásának, felosztatásának a jogát) semmibe veszi. Ő maga, aki a királyt az alkotmányosság és a törvényesség áthágásával vádolta, ugyanolyan törvénysértésre nem vetemedhetett. Ebből adódóan, úgy gondoljuk, hogy egyáltalán nem a véletlen műve az, hogy a „szabadságért” küzdő fél szilárdan és következetesen, a *conventus generalis* (általános, országos gyűlés) megjelöléssel mindig beírta.

A *conventus generalis*=országos gyűlés megnevezés tudatos használata – meggyőződésünk –, hogy a *dux* (Magyarország) és a *princeps* (az Erdélyi Fejedelemség élére választott, tisztségébe be is iktatott, de a király által el nem ismert) választott tisztségek különbözőségéből fakad. Magyarországon csupán a konföderáció *dux*-ának, ráadásul nem is az egész ország *dux*-ának megválasztott Rákóczi, I. József király illegitim uralkodására appellálva fegyveres küzdelmet indított a király és a király hatalmát legitimáló magyar elit (nádor, primásérsek, országbíró, horvát bán stb. stb.) ellen is, miközben elvárta, sőt követelte I. Józseftől, a királytól, hogy őt legitim erdélyi fejedelemnek (=szuverénnek) fogadja el és nyilvánítsa ország – világ előtt. A *dux* és *princeps* címhez, ranghoz kapcsolódó jogosítványoknak ez a különbözősége indokolja például azt is, hogy a „Rákóczi–szabadságharc gyűléseit” külön – külön vizsgáljuk, hiszen a magyarországi konföderáció országos gyűlései, a szécsényi, ónodi, sárospataki, a szatmári csak *conventus generalis*-ok voltak, véletlenül sem azonosak, nem azonosíthatóak az erdélyi, a gyulafehérvári, a huszti, a marosvásárhelyi „*diaeták*”-kal. Ezeket ugyanis az erdélyi fejedelem, mint Magyarországon a király, bármikor összehívhatta, feloszlathatta stb., a *dux*, mint ideiglenes vezető („Vezérlője”), a legfontosabb rendi szervezet, az országgyűlés felett nem rendelkezett, a király és a nádor jogkörét nem gyakorolhatta. A lengyelországi gyakorlattól eltérően¹², Magyarországon az „Öszve-szövetkeztetett Szövetség”-nek törvényes alapja nem volt, az 1687. évi országgyűlésen eltörölt ellenállási záradék helyébe lépve igyekezett magának legitimációt szerezni.

A Szécsényben összegyűlt főrendiek, vitélző rendbeliek, szabad királyi városok képviselői – ahogyan arra már utaltunk –, tisztában voltak azzal, hogy gyűlésük nem felel meg a *diaeta* feltételeinek (pl. nem a király hívta egybe, a legfőbb állami méltóságok, a nádor, az érsek, az országbíró, a horvát bán stb. stb. nem volt jelen), mint ahogyan azzal is, hogy „az esküvel és becsületszóval” megerősített szövetségük határozatlan időre érvényes, tehát a konföderáció és azok szervei (pl. a Szenátus) ideiglenes jelleggel működnek, működhetnek. A konföderáció *generalis conventus*-a sem volt más, mint egy ideiglenes intézmény, országgyűlést helyettesítő intézmény, Lengyelországban az élére választott marsallal¹³, Magyarországon a szintén választott *dux*-szal. Mind lengyel,

¹² Davies, Norman: Lengyelország története. Budapest, 2006. 276.

¹³ Hüppe, Siegfried: A lengyel alkotmány története. Ford. Szathmáry György. Budapest, 1894. 210.; Bardach, Juliusz – Leśnodorski, Bogusław – Pietrzak, Michał: Historia państwa i prawa

mind magyar földön a konventek döntései a konföderáció életének idején országos érvénnyel bírtak – pontosabban csak ott, ahol azok végrehajtása nem jelentett problémát. Másképpen fogalmazva: *a de jure nem országgyűléseken, hanem a konföderáltak országos gyűlésein született articulusok területi szinten is, de társadalmilag is csak ott voltak hatályosak, ahol a végrehajtás azoknak érvényt tudott szerezni*. Miután a konföderáció betöltötte küldetését, feloszlott, a konföderációs végzések pedig vagy bekerültek a Rzeczpospolita Corpus Juris-ába (Volumina Legum), vagy nem. Az articulusok utólagos „becikkelyezése” (szentesítése) a konföderáció legitimitását igazolta, illetve ennek az elmaradása, a konföderáció és az általa hozott döntések illegitim voltát jelentette. Magyarországon ez utóbbi forgatókönyv realizálódott, az ország szuverenitását reprezentáló személyek (hivatalok) – a király, a nádor, az érsek – sohasem ismerték el törvényes intézménynek a konföderációt, Rákóczit és követőit mindig csak *malecontentus*-oknak (=elégedetleneknek) tekintették, ráadásul így is fordultak hozzájuk írásban pl. a nagyszombati tárgyalásokon.

Adódik viszont egy, a szakirodalom által sem nagyon vizsgált kérdés: Rákóczi miért nem követte a Bocskai-, Bethlen-féle tradíciót 1705-ben? Azaz, miért nem választotta meg magát Magyarország fejedelmének is, hiszen 1704-ben már erdélyi fejedelemnek választották? Közismert, hogy Bocskai és Bethlen is kikényszerítette Magyarországon az ilyen típusú electiot, hogy aztán a király – fejedelem (*rex – princeps*) egyezkedése során visszaadja a „magyarországi fejedelemséget” a királynak, miután az legitímálta erdélyi uralkodását. Rákóczi nem ismételte ezt a történelmi utat, vajon miért nem?

Úgy véljük, hogy ennek a magatartásnak alapvető okát a karlócai béke végzéseiben kell keresni. Az Oszmán Birodalom visszavonhatatlanul lemondott az Erdélyi Fejedelemségről 1699-ben, nemzetközi garanciák mellett vállalta a „török hódítás előtti”, eredeti állapot restaurálását (a Temesvidék kivételével), elismerte kvázi-vazallus államának visszatérését a királyhoz. Vállalta a Porta, hogy sem *de jure*, sem *de facto* nem avatkozik be a magyar (beleértendő az erdélyi is!) belügyekbe, ami az adhnáme adományozástól való tartózkodást ugyancsak magába foglalta. Bármennyire is sérelmezte Rákóczi a karlócai béke *sine nobis – de nobis* jellegét, 1710–1711 előtt szánt-szándékkal távoltartotta magát a töröktől.

polskiego. Warszawa, 1976. 230–231. L. még: *Polner Ödön*: II. Rákóczi Ferenc közjogi szempontjai. In: Rákóczi Emlékkönyv I. k. Budapest, 1935. 382. – Polner Ödön helyesen mutatott rá a magyar és lengyel konföderációk közötti különbségekre, valamint arra is, hogy a szécsényi generalis conventus „nem volt más, mint helyettesítése annak az országgyűlésnek, amelyet 1687 óta törvényesen nem hívtak össze, amely tehát a törvény ellenére nem működhetett.” Amivel vitázni lehet, – sőt, meglátásunk szerint, vitázni kell, az Polner Ödönnek egész tanulmányán keresztül húzódó felfogása, miszerint a királyt „mint idegen államhatalmi tényezőt” értelmezi. Vele szemben, „az ország önálló államiságát” képviselő konföderációs országgyűlés – Polner értelmezésében – a törvénytelenül össze nem hívott országgyűlés helyettesítésére jogoszerű intézmény, „lényegileg országgyűlésnek” kell tekinteni a szécsényi országos gyűlést. – 381–382.

Sem Karlóciával, sem a keresztényi hitével összeegyeztethetetlen volt az a gondolat, hogy a törököt újra bekapcsolja, ismételten bevonja a magyar belpolitikába. Küzdelme folyamán, az utolsó évét leszámítva, szigorúan a keresztény világot kívánta megnyerni a nemzet igazságos, noha királyellenes, ügyének. Rákóczi „magáról azt tartotta, hogy erdélyi fejedelemlődöihez hasonlóan „*a király személyét képviselem ebben az országban*”.(Értsd: az Erdélyi Fejedelemségben – G. S.)¹⁴ 1710–1711-ben már olyannyira kedvezőtlenre fordult a helyzet, hogy az Oszmán Birodalom segítségét sem vetette meg, hogy legalább az Erdélyi Fejedelemséget feltámaszthassa a 17. századi formában. (Igen, az Erdélyi Fejedelemség létehez a két nagyhatalom, a császári (aki magyar király is) és a szultáni hatalom jelenléte szükségeltetett Magyarországon!)

A *conventus generalis* és a *diaeta* közötti különbségtételt szemantikai szempontból jelentéktelen dolognak véli Mezey Barna. Hivatkozik arra, hogy Hajnóczy József a 18. század végén 33 különböző elnevezését gyűjtötte össze az országgyűlésnek és példaként idézi a jogtörténész professzor I. Lipót 1687. évi országgyűlését, amelyet ugyancsak *conventus generalis*-ként említi a *praeambulum*.¹⁵ Az idézett helyen szó szerint ez áll: „... quatenus publicato ad festum divi Lucae evangelistae, anni 1687. in liberam ac regiam civitatem nostram Posoniensem, universis dominis praelatis, baronibus, magnatibus, et nobilibus, caeterisque jam fati *regni nostri Hungariae*, et partium eidem annexarum, statibus, et ordinibus *generali conventu*, ...”¹⁶ (kiemelés tőlem – G. S.). Az 1687-ben Szent Lukács evangélista napjára összehívott országgyűlés terminus technicus valóban *generalis conventus*, de hozzátartozik az a nagyon fontos kiegészítés is, „*regni nostri Hungariae*”. Végignéztük a Rákóczi-szabadságharchoz időben közeleső országgyűlések megnevezéseit, és azt találtuk, hogy a *conventus*, *diaeta*, *congregatio* szavak egyaránt előfordulnak az országgyűlés szinonimájaként, ám valamennyi esetben ott találjuk a „*regni nostri Hungariae*” hozzákapcsolást is. A *conventus generalis* forma használatos az 1659., az 1662. évi országgyűlések,¹⁷ a *generalis diaeta* az 1681., az 1723. évi,¹⁸ a *generalis congregatio seu diaeta* megnevezést az 1715., az 1729.¹⁹ évi országgyűlések esetében alkalmazták, de ismételten hangsúlyozzuk, a „*regni nostri Hungariae*” szövegek környezetben. Ugye, az egész ország, királyság területére utaló kitétel,

¹⁴ Rákóczi Bonnachoz írt levele, 1708. április 25. In: II. Rákóczi Ferenc válogatott levelei. Sajtó alá rendezte Köpeczi Béla. Budapest, 1958. 167. – idézi Mezey 2009. 36.

¹⁵ Mezey 2009. 95.

¹⁶ Corpus Juris Hungarici. 1657–1740. évi törvénycikkék. Szerk. Márkus Dezső. Budapest, 1900. (A továbbiakban: CJH.) Decretum anni 1687. 326.

¹⁷ CJH Decretum anni 1659. 128.; CJH Decretum anni 1662. 220.

¹⁸ CJH Decretum anni 1681.; CJH Decretum anni 1723. 556.

¹⁹ CJH Decretum anni 1715. 422.; CJH Decretum anni 1729. 662.

semmiképpen nem egyenrangúsítható pl. a *Conventus generalis Onodiensis*-sel, ahol – kétségtelenül – országos ügyek megtárgyalására került sor?

A törvényesség, ill. a törvénytelenység igazolására vagy éppen cáfolatára emlegették gyakran a kortársak az országos gyűléseken való résztvevők számát. A kutatók is végeztek ilyen számításokat, de eltérő eredményre jutottak. Mezey Barna Zsilinszky Mihály adatait átvéve közli, hogy az 1708-as „pozsonyi Habsburg-párti országgyűlésen” 79 világi főrangú (52 gróf, 27 báró) mellett az egyházi vezetőelit szinte teljes létszámban megjelent a diaetán. Az érsekprimáshoz 24 püspök, 4 prépost, 12 káptalani küldött csatlakozott, a szerzetesrendektől 3 apát érkezett. Pozsonyban 51 vármegye, 21 város küldöttei gyűltek egybe.²⁰ A Bérénger – Kecskeméti-féle könyvben az olvasható, hogy 77 főúr és 19 püspök jelent meg Pozsonyban, 15 vármegye (nyilván elírás: 51 a helyes adat! – G. S.), 18 város képviseltette magát a diaetán.²¹ A statisztikai ellentmondást nem feloldani, hanem egy másik autentikusnak tűnő dokumentum részleteivel szeretnénk inkább kiegészíteni a fentieket. Nyilvánvalóan abból a célból, hogy a magyar politikaformáló elit elkötelezettségéről tanúskodjanak a nevek és a számok.

1707. augusztus 20-i dátumot viseli az a bécsi nyomdából kikerült körirat²² – az ónodi trónfosztás után vagyunk –, amelyet Galántai Esterházy Pál birodalmi herceg, Fraknó örökös grófja, magyarországi nádor, a kunok bírója, az Aranygyapjú rend lovagja, Sopron, Moson, Pest–Pilis és Solt főispánja, ..., ő Császári Felsőháznak kamarása, belső tanácsosa, a Magyar királyság helytartója a keresztény világ valamennyi uralkodójához, köztársaságához, a Német–római Szent Birodalom választófejedelmeihez, a birodalom többi fejedelméhez, urához, minden ország és tartomány nemes rendjeihez és karaihoz intézett. A körlevél igazi célja az volt, hogy a magyarországi eseményeket a király szempontjából igazságosnak és törvényesnek, Rákóczi szempontjából éppen ellenkezőleg, állítsa be. A legfontosabb argumentációk között egy terjedelmes névsor is olvasható, igazolandó, hogy Magyarország színe – java, aki valamit is számított a politikai életben, az megmaradt a király hűségén. Kimondatlanul is megmutatkozik a szándék: össze kell hasonlítani a királpártiak és a pártütők táborát, amiből egyértelműen Rákóczi hűtlensége, lázadásának jogtalansága világlik ki.

²⁰ Zsilinszky Mihály: Az 1708-i pozsonyi országgyűlés történetéhez. Budapest, 1888. 43–48. – közli: Mezey 2009. 127.

²¹ Bérénger – Kecskeméti 2008. 135.

²² Heves megyei Levéltár XII-3/a/33.=Liber 33. 154–156.

Név	Ex Statu Dominorum Praelatorum	Ex Statu Dominorum Baronum,... ex Officio Baronum Regni	Magnates vero et Perpetui ac Supremi Comitatum Comites	Item Magnates supremi, non tamen perpetui Comitatum Comites	Praeterea Magnates	Ex Statu ... Liberarum et Regiarum Civitatum
Keresztély Ágost bíboros	esztergomi prímásérsek		Esztergom vármegye			
Szécsényi Pál	kalocsai–bácsi érsek		Bács vm.			
Keresztély Ágost bíboros	győri püspök		Győr vm.			
Szécsényi Pál	veszprémi p.		Veszprém vm.			
Braikovich Márton	zágrábi püspök					
Csáky Imre	váradi püspök		Bihar vm.			
Erdődy László Ádám	nyitrai püspök		Nyitra vm.			
Patacsich György	boszniai püspök					
Baro á Neszelrott	pécsi püspök		Baranya vm.	Tolna vm.		
Esterházy Imre	váci püspök					
üres	csanádi püspök					
Illyés Endre	erdélyi püspök					
Matusek Endre	tínini (knini) püspök					
Bedekovics Benedek	modrus–zenggi püspök					
	Választott (electus) püspök					
Kollonics Zsigmond	e.e. Scutarensis (szkutari)					
Volkra Ottó	e.e. Scardonensis (szkardonai)					
Sigray János	e.e. Temnensis (temnói)					
Jaszloczy Jakab	e.e. Tribunicensis (tribunici, trebinjei)					
Ordody Zsigmond	e.e. Cathariensis					
Illyés István	e.e. Samandriensis (szendrői)					
Kovácsoczy Mihály	e.e. Vegliensis (vegliai)					
Gilany György	e.e. Noviensis (novi)					
Kaso István	e.e. Belgradiensis					
Labsánszky Ferenc	e.e. Rosoniensis (rosoni)					
Vlasich Miklós	e.e. Scopiensis (szkopjei)					
	Káptalanok					
	esztergomi					
	pozsonyi					
	győri					
	pécsi					
	zágrábi					
	Csasmense (?)					
	<i>Caetera per Infideles cum solitis Residentiis occupata,...</i>					
Esterházy Pál		nádor, királyi helytartó	Sopron vm.	Moson, Pest– Pilis–Solt vm.		

Név	Ex Statu Dominorum Praelatorum	Ex Statu Dominorum Baronum,... ex Officio Baronum Regni	Magnates vero et Perpetui ac Supremi Comitatum Comites	Item Magnates supremi, non tamen perpetui Comitatum Comites	Praeterea Magnates	Ex Statu ... Liberarum et Regiarum Civitatum
Erdődy György		országbíró	Varasd vm.	Bars, Árva vm.		
Pálffy János		bán				
Illésházy Miklós		magyar királyi udvar kancellárja	Trencsén, Liptó vm.			
Csáky Zsigmond		tárnokmester		Abauj vm.		
Esterházy Mihály		királyi udvarmester				
Czobor Márk		főajtónállómester				
Bottyani (Batthyány) Ferenc		királyi főpohárnokmester				
Kéry János		királyi főlovász-mester				
Draskovich János		királyi főkamrás				
Zichy Péter		főétekfogómester				
Pálffy Miklós		Szent Korona őre	Pozsony vm.			
Kollonics Adám		Szent Korona őre				
Csáky Tamás (halála után a családban marad a főispánság)			Szepes vm.			
Erdődy Sándor				Vas vm.		
Jun. Esterházy József				Zala vm.		
Nádasdy Tamás				Somogy vm.		
Sen. Esterházy Ferenc				Fejér vm.		
Koháry István				Hont vm.		
Forgács Adám				Nógrád vm.		
Keglevics Adám				Torna vm.		
Andrásy Péter				Gömör vm.		
Zichy Péter				Szabolcs vm.		
Lövenburgh Jakab				Békés vm.		
Turno Henrik				Bodrog vm.		
Macskásy Péter				Szörény vm.		
Nádasdy Ferenc					gróf	
Bottyani (Batthyány)Zsigmond					gróf	
Csáky György					gróf	
Junior Erdődy György					gróf	
Erdődy Gábor Imre					gróf	
Erdődy József					gróf	
Pálffy Lipót					gróf	
Senior Esterházy József					gróf	
Junior Esterházy Ferenc					gróf	
Bottyani (Batthyány) Adám egykori országbíró örökösei (haeredes)					gróf	
Bottyani (Batthyány) Boldizsár					gróf	
Esterházy Gáspár					gróf	
Nádasdy Pál					gróf	
Zichy Imre					gróf	
Zichy János					gróf	

Név	Ex Statu Dominorum Praelatorum	Ex Statu Dominorum Baronum,... ex Officio Baronum Regni	Magnates vero et Perpetui ac Supremi Comitatum Comites	Item Magnates supremi, non tamen perpetui Comitatum Comites	Praeterea Magnates	Ex Statu ... Liberarum et Regiarum Civitatum
Zichy Károly					gróf	
Forgács Pál					gróf	
Szécsényi György					gróf	
Szécsényi Zsigmond					gróf	
Serényi Farkas					gróf	
Esterházy Péter					gróf	
Kéry Ferenc					gróf	
Pethő Mihály					gróf	
Szentiványi László					gróf	
Szirmay István					gróf	
Szirmay Tamás					gróf	
Jun. Esterházy István					gróf	
Csáky László					gróf	
Viczay Adám					Lib.Baró	
Szunyogh László					Lib.Baró	
Junior Mednyánszky Pál					Lib.Baró	
Lippai Miklós					Lib.Baró	
Eberghényi László					Lib.Baró	
Berényi Pál					Lib.Baró	
Sennyei Sándor					Lib.Baró	
Amade Antal a testvéreivel (suis Fratribus)					Lib.Baró	
Skarbala Endre					Lib.Baró	
Horvath Simoncsicz János					Lib.Baró	
Nyáry Zsigmond					Lib.Baró	
Révay János					Lib.Baró	
Perényi Mihály					Lib.Baró	
Maholany Tamás					Lib.Baró	
Sándor Gáspár					Lib.Baró	
Gilany György					Lib.Baró	
Révai Péter					Lib.Baró	
Senior Mednyánszky Pál					Nem szabad bárók	
Berényi Ferenc						
Berényi Péter						
Berényi György						
Maholany Antal						
Maholany József						
Ex Statu Nobiliūm (nem készült külön katalógus, főleg azért, mert a Birodalomban, Magyarországon, Itáliában folyó háborúkban katonáskodnak)						
						Pozsony
						Sopron
						Buda
						Pest
						Sz. fehérvár
						Esztergom
						Szeged
						Trencsén
						Gönc

Név	Ex Statu Dominorum Praelatorum	Ex Statu Dominorum Baronum,... ex Officio Baronum Regni	Magnates vero et Perpetui ac Supremi Comitatum Comites	Item Magnates supremi, non tamen perpetui Comitatum Comites	Praeterea Magnates	Ex Statu ... Liberarum et Regiarum Civitatum
						Nagyszombat
						Szokolca
						Kismarton
						Ruszt
						Egyéb városok, bányavárosok az ellenséges hadak kezében

Összesítve az adatokat, azt találjuk, hogy a király hűségén kitartó egyháziak rendjét 22 főpap (közülük 5 fő 7 vármegyében örökös főispán is)+ 6 káptalan (milyen létszámmal?), a világi főnemességet 13 országos főméltóság (ebből 5 személy örökös főispán is), 13 mágnás (főispán)+28 gróf+23(-25 fő) báró (16 szabad báró+6 nem szabad báró+meghatározatlanul, testvérek is) = 77(-79) fő reprezentálta. Rákóczi oldalán a főnemességhez tartozó személyek száma 11, jobb esetben 12 fő volt. 33 vármegyében királpárti főispán, 6 vármegyében Rákóczi-párti főispán gyakorolta a helyi hatalmat 1707-ben. Az adekvátabb összehasonlítás kedvéért a szenátus névsorát is közreadjuk.

A konföderáció szenátusa (Szécsény, 1705)

1. id. Barkóczy Ferenc (1709. július 28. †) – 1684–: Zemplén vm. örökös főispánja, 1704-ben lesz Rákóczi-párti
2. Beniczky László (1711 elején elpártolt) – 1686–1699: Pozsony vm. szolgabíró, 1699–1703 Pozsony vm. jegyzője
3. Bercsényi Miklós (meghalt az emigrációban) – 1692–: Ung vm. örökös főispánja
4. Berthóti Ferenc (1710. szeptember 11. †) – 1703–1705: Sáros, Szepes vm. pénzügyi prefektusa
5. Csáky István (elfogadta a szatmári kiegyezést) – 1698–: Ugocsa vm, 1702–: Bereg vm. főispánja, Szatmár várának főkapitánya
6. Esterházy Antal (meghalt az emigrációban) – 1703: Komárom vm. főispánja
7. Esterházy Dániel (elfogadta a szatmári kiegyezést) – 1691–: császári ezredes
8. Forgách Simon (meghalt az emigrációban) – 1700–: győri vicegenerális, 1702–: Oberst–Feldwachtmeister („vezérőrnagy”)
9. Galambos Ferenc (emigrációba ment, majd amnesztiát nyerve hazatért 1711-ben) – 1684–1685: Thököly ungvári kapitánya, 1699–: Zemplén vm.-i esküdt

10. Gerhard György (emigrációba ment, majd amnesztiát nyerve hazatért 1721 (v.1722)-ben) – 1694–: Zólyom vm. első alispánja
11. Gyürky Pál (1710. június 2. †) – 1701–: Rákóczi udvari kapitánya
12. Illyés István samandriai c. püspök (1707 januárjában lemondatták) – 1691–: szentjobbi apát, 1693–: esztergomi örkanonok, 1696–: éneklókanonok
13. Jánoky Zsigmond (1709. február 18. †) – 1679–: Thököly oldalán, diplomata, 1701–: Hont vm. alispánja
14. Kajali Pál (1710. április 28. †) – 1685–: Hont vm. jegyzője
15. Kálmánczay István (1710. szeptember 10. (?)†) – 1692–: a Szepesi kamara tanácsosa
16. Károlyi Sándor (a szatmári kiegyezés főszereplője) – 1687–: Szatmár vm. örökös főispánja
17. Labsánszky János (1710 októberében elpártolt) – 1697–: Trencsén vm.-ben juratus notarius
18. Pethes András ansarai c. püspök (1711. április 27-én esküt tett a király hűségére) – 1696–: egri nagyprépost
19. Petrőczy István (emigrációba ment, majd amnesztiát nyerve 1711-ben hazatért) – Thököly tábornoka, 1686–1704 között török emigrációban
20. Sennyey István (elfogadta a szatmári kiegyezést) – császári ezredes a török elleni felszabadító háborúban
21. Soós István (emigrációba ment, majd amnesztiát nyerve 1711-ben hazatért) –
22. Telekesy István egri püspök 1699-től (1709-ben az esztergomi primásérsek megfosztotta a püspökségétől, de a Szentszék 1711-ben rehabilitálta)
23. Török István (1709 végén elpártolt) – harcolt a felszabadító háborúban, utána Erdődy Sándor Vas vm.-i főispán udvarában szolgált
24. Vay Ádám (meghalt az emigrációban) – Thököly ezredese, 1687-ben Szabolcs vm. követe a pozsonyi országgyűlésen, 1701–1702: a bécsújhelyi börtönben összeesküvés vádjával
25. Zay Lőrinc (1708 novemberében elpártolt) –

Utóbb megválasztott szenátorok

Klobusiczky Ferenc (1708. december 15-én megválasztva, elfogadta a szatmári kiegyezést) – 1688–1694: a Rákóczi-árvák birtokainak jószágigazgatója; 1699–: királyi személynök; 1701–1703: a Rákóczi-birtokok kamarai jószágigazgatója

Pyber László – 1696–: almisiai c. püspök (1707-ben Illyés István helyett megválasztva, 1708 augusztusában elpártolt)

A névsorok egybevetése a lengyel példa, ti. a konföderáció ideiglenessége mellett arra is módot nyújt, hogy a szabadságjogokért harcba szállt *Rákóczi vezette magyar nemzet magyarországi (országos) tanácskozásai (conventus generalis-ai)* és a *conventus generalis seu diaeta regni nostri Hungariae* között határozott különbséget tegyünk. A téma további vizsgálódásokat igényel még.

MELLÉKLETEK:

A VARSÓI KONFÖDERÁCIÓ DOKUMENTUMAI, 1704

(a szécsényi konföderáció mintája)

**Actum in Curia regia Varsaviensi sabbato ante Dominicam cantate proximo
anno Domini Millesimo septingentesimo quarto**

(1704, a Húsvét utáni 4. vasárnap előtti szombaton = április 19.)

Bibliotheca Czartoryskich w Krakowie. (Kézirattár) – Ms. 18748

Ad Officium et Acta praesentia Castrensia Capitanealia Varsaviensia personaliter veniens Generosus Stephanus Urbanowski notarius castrensis Uschovensissimam Legem, Wolności Nászych de non captivandis nisi jure victis expressam zniósł, y podeptał, w Osobach Naiásniejszych Krolewiczow Ich Mościow. Záczyń o ták ciężką, y od wiekow niesłychaną krzywdę uymuiąc się, do ostatniey reszty zdrowia y krwi Nászey przy tym Naiásniejszym Domu Krolewiczow Ich Mościow stawać obowięzuiemy się, y widząc: że wyszły iuż wszystkie, ktore tylko być mogły in vanum probowane do naprawy sposoby, iuż w Imię Przenayświetsze Tego, per quem Reges regnant, Staropolskim Obowięzkiem tęż Konfederacyą między. Sobą zmacniamy, zgodnie przystępniać, y ná nieodwłoczne ogłoszenie Interregni, o wydanie Uniwersalow Nayprzeświecniejszego Xiążęcia Jego Mości Kardynalá Prymasá, Nászego Wielce Mościwego Páná, uprosiwszy, út jure suo pro opportunitate successive utatur. Tęż Konfederacyą Nászę ũby była iáwna Cálemu Swiátu do Druku podaiemy, y onę w Grodách iuż per Figuram Interregni ad Acta podać zlecámy. Działo się w Warszawie Dniá ... Miesiáca ... Roku Páńskiego Tysięcznego Siedmsetnego Czwartego.

(Aláírások)

Michał **Kardynal** Radzieiowski Prymas Koronny y W. X. L.

(= Litván Nagyfejedelemség)

Mikołay Święćicki poznani püspök

Hieronim Lubomirski krakkói kastellán, a korona főhetmanja

Stanisław Leszczyński poznani vajda

Ian z Iwánowicz Odrowąż Pieniázek sireradzi vajda

Ierzy Towiáński łączycai vajda

Piotr Iákub Bronisz Starosta Pyzdrski, **Marszałek Konfederácyi** (kiemelés tőlem)

Zygmunt Dąmbiski brześci vajda

Fránciszek Grzybowski inowrocławi kastellán

Paweł ná Radzanowie y Niszczycách Niszczycki płocki kastellán
Adam Narámowski szremai kastellán

(Ezután a különböző vajdaságok és járások küldötteinek a nevei sorakoznak
= 78 személy aláírása)

**Przysięga J. W. JM. Páná Marszałka Konfederácyey Generálney
(a konföderáció marsalljának az esküszövege)**

Ia N. N. Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Troycy Świętey Iedynemu, iz woli Woiewodztw, Ziem, y Powiátow Zkonfederoványch, podiawszy się ministerium Marszałkostwá Konfederácyey Generálney, ná nim się sine ulla partialitate fidelissime sprawować będę według tego co mi iest przez Konfederácyą spisáną comissum, y spolnie z Nayprzeświernieyszym Xćiem J.Mcią Kardynalem Prymasem, z Jáśnie W.W. Ich Mościámi Pány Senatorami, y Ich Mościámi Pány Konsyliarzámí, iáko y z Ich Mościámi Brácią Zkonfederowanými przy Wierze Świętey Rzymskiey Katolickiey, Świętnicách Páńskich, Práwách, Swobodách, y Wolnościách Koronnych y W. X. L. circa omnia Iura Cardinalia przy Ich Mościách wszystkich Zkonfederowaných do wylánia ostatniey kroplę krwi moiey stawać będę. Ani funkcyey moiey Marszałkowskiey odstąpić poki Rzpta tam ab intra quam ab extra uspokioina nie będzie, y Práva Nasze ktore ex orbita wypdły, do swoiey nie będą przywrocone kluby. Spráwy wszelkie do Sądu mego Marszałkowskiego należące spolnie z Ich Mościámi Pány Konsyliarzámí secundum (?) Ius scriptum, justitiam, et aequitatem, sine ullo personarum respectu, amici et inimici, civis et peregrini discrimino sublato sądzić będę: co fide, honore, et conscientia, iáko Poczćiwy Szlachcic utrzymać powinienem, ták mi Páne Boze dopomoż, y iego Święta niewinna Męka.

Przysięga Ich Mościow Panow Senatorow y Konsiliarzow (a szenátorok és a tanácsosok esküszövege)

Ia N. N. Przysięgam Panu Bogu Wszchemogącemu w Troycy Świętey Iedynemu, iż przystępując do Generálney Konfederacyey, dla utrzymania Wiary Świętey Kátholickiey Rzymskiey, y dla naprawy Praw połomanych uczynioney, przy teyże Wierze Świętey Kátholickiey Rzymskiey, przy Práwách y Wolnościách Koronnych, y W. X. L. przy J. O. Xćiu J. M. Kárdynále Prymasie Koronnym, y W. X. L. y przy Jáśnie Welm: J. M. Marszałku Konfederáckim, przy Nas samych, y IchM. M. Bráci Szláchcie, y káżdym w tey Konfederácyey będącym, lubo do niey przystępującym, do ostatnich sił, krople krwi, y szczátku Fortun ná káżdym plácu stawác będę, y potey nie odstępować, áni się rozwiązować z tey Konfederácyey, poki Rzpta y W. X. L. tam ab intra, quim ab extra uspokoiona nie będzie. Nie uwodząc się żadnemi respektámi, darámi, obietnicámi, przyiaźnią, lub nieprzyiaźnią. Uniwersałow ták J. O. Xćia JMości Kardynała Prymasá, iáko y Jáśnie Wielm: JMości Páná Marszałka we wszystkim słuchác, y im zá dosyc czynić będę. Rady szczere y nieszkodliwe Rzpty, y tey Konfederacyi dáwác będę. Przestrog żadnych nieprzyiaźney stronie kómmunikowác, sekretow wyiáwiác, w kórrispondencye szkodliwe áni sam, áni przez subordynowáne Osoby wdawác się nie będę. Owszem cokolwiek widzieć, álbo widzieć będę szkodliwego Pospolitemu dobru, y tey Konfederácyi, przestrzegę, y według możności oddálić będę się starał. Sprawy przychodzące do Sądu spráwiedliwie według Boga, Práwá, y Sumnieniá sádzić będę, ták mi Pánie Boze dopomoż, y niewinna Syná iego Męká.

Ci zaś Ich Mość, ktorzy po Woiewodztwách, Ziemiách, y Powiátách deputowáni, słuchác będą, y odbierác Przysięgi od Ich Mościow Bráci Szláchty, przydáć powinni: że spráwiedliwie przysięgł sine respectu Personarum słuchác będę, attestacyi bez odebránia Przysięgi nikomu wydawác nie będę.

PRZYSIĘGA ICH MOŚCÍOW PANOW URZĘDNIKOW, Y ICH MOŚCÍOW BRÁCI SZLÁCHTY

(a konföderáció hivatalnokainak és a nemes testvéreknek az esküszöge)

Ia N. N. Przysięgam Panu Bogu Wszchemogącemu w Troycy Świętey Iedynemu, iż przystępując do Generálney Konfederacyi, y dla utrzymania Wiary Świętey Kátholickiey Rzymiskiey, y dla naprawy Praw połomanych uczynioney, przy teyże Wierze Świętey Kátholickiey Rzymiskiey, przy Právách y Wolnościách Koronny Polskiey, y W. X. L. przy J. O. Xćiu J. Mći Kárdynále Prymasie, przy J. W. J. M. Pánu Marszałku Generálnym, y Nászego Woiewodztwá, przy Ich Mościách Pánách Senatorách, y Konsyliarzách, przy Nas samych, y káżdym w tey Konfederácii będącym, lubo do niey przystępującym, do ostátnich sił, krople krwi, y szczátku Fortuny ná káżdym plácu, iáko się cnotliwemu godzi stawác będę, y potey nie odstępowác, áni się rozwiązowác poki ta Konfederácia trwác będzie, y poki Rzpta zewnętrznie, y postronnie nie uspokoi się. Nie uwodzác się żadnemi respektámi, obietnicámi, darámi, przyiaźnią, lub nieprzyiaźnią. Uniwersałow ták Jásnie Oświeconego Xćia JMości Kárdynała, iáko y Jásnie Wielm: JMości Pána Marszałka Konfederáckiego sluchác, y im zá dosyc czynić będę. Przystrog żadnych nieprzyiaźney stronie dawác, w korrespondencye szkodliwe dawác się nie będę, ták mi Pánie Boze dopomoż, y niewinna Syná iego Męká.